

Dr. Bugyi Balázs ny. főorvos, az orvostudományok kandidátusa

Orvosok az Olaszország egyesítéséért harcoló magyar légióban

Az Olaszország egyesítésére irányuló Risorgimentoként ismert törekvésben a magyarok szervezetten két alkalommal harcoltak: 1848/49 és 1859/1867-ben.

Az észak-olaszországi Lombardiában, Toscanában, Venetóban harcoló osztrák—magyar seregekből 1848/1849-ben az olasz egységekhez átszökött szabadságszerető és a Habsburgok Monarchiája ellen harcolni kívánó magyar katonákból „különleges magyar csapatot” alakítottak, két tiszttel és száztíz gyalogossal. Orvos ebben az alakulatban nem szolgált. A „különleges csapat” az ottani magyar ezredekben erjesztőként hatott, az olaszok melletti szimpátiát fokozva és az ezredek harci kedvét csökkentve. Ezért volt az osztrák hadvezetés részéről az 1849 március 26-i fegyverszünet előfeltétele e csapat feloszlata.

A Königrätz-i csatavesztést követően az Olaszország egyesítésére irányuló törekvések felgyorsultak. 1859 tavaszán előbb Cavour olasz miniszterelnök és Klapka tábornok, majd Kossuth Lajos és III. Napóleon megbeszéléseit követően, Ihász Dániel ezredes parancsnoksága alatt néhány tiszttel és 120 gyalogossal megalakul a magyar légió, amelynek induláskor vezető — szervező — orvosa Forczwski törzsorvos volt. Az ő életét és tevékenységét nem ismerjük közelebbről. A légió részben az Olaszországban harcoló magyar ezredeknek az olaszokhoz átszökött magyar katonáiból került ki, részben a franciák által a magentai ütközetben elfogott és az osztrákok ellen harcolni kívánó magyar katonákból szerveződött. A légió létszáma rohamosan emelkedik és így rövidesen megalakul Ihász Dániel és Nemeskéri Kiss Miklós ezredesek parancsnoksága alatt két egyenként 2600 katonából álló gyalogsági dandár, valamint Magyarody és Figyelmessy őrnagyok parancsnoksága alatt két önálló huszárszázad, 120—160 huszárral századonként. Név szerint is ismert az egyik huszárszázad sebész orvosa, Szirmay István személyében. Az egyik állatorvosuk Fábris volt, akinek keresztnevét nem ismerjük. A légió alakulatai a közép-olaszországi harcokban vettek részt, sorozatosan megütközve a pápai állam seregeivel, majd észak-olaszországi hadszíntéren kerültek bevetésre. Legsúlyosabb harcaikat Rómától délre Basilitica, Nola és Nocera környékén vívták. Végül az Appennineken a briganti csoportok leverésében vettek tevékenyen részt. A légió 1863 után kisebb feladatokat kapott csupán, fokozatosan leépült és végül 1867-ben a kiegyezéssel

kapcsolatosan teljesen meg is szűnt. A légió harcosai részére hazájukba bűntetlen visszatérést biztosítottak.

A légióban brigádonként hat-hat orvos — egy brigád vezető orvos, négy zászlóalj orvos és egy brigádtörzsnél szolgálatot teljesítő orvos —, egy gyógyszerész, a huszárszázadoknál egy-egy orvos és egy-egy állatorvos volt rendszeresítve. Az állások ténylegesen be is voltak töltve. A légió orvosai közül Bossányi Miksa, Gasparovszky Rezső és az állatorvos Kozma János előbb a Garibaldi vezette seregben harcolt és onnan mentek át a légióba. A magyar szabadságharc leverését követően külföldre menekült és ott száműzöttekként élő és dolgozó orvosok is jelentkeztek a légióba. A Törökországba emigrált orvosok közül lovag Schneider Alajost kell elsőként említenünk, aki Bem erdélyi hadseregének volt orvosfőnöke és a légióban főtörzsorvosként szolgált; továbbá Adlicher Antal, Heinzmann Ágost orvosokat és Horváth Pál gyógyszerészt. Az Amerikába emigrált orvosok közül Kisfy Zsigmond és Tauszky Rudolf harcoltak a légióban, majd annak feloszlását követően visszatértek az Egyesült Államokba. A Londonba emigrált Dombory György Károly „delejes orvos”-ként folytatott gyakorlatot. Onnan lépett be a légióba és annak feloszlását követően tért vissza Magyarországra. Londonban „segédje” volt Figyelmessy Fülöp, akit Garibaldi seregében a „hősök hőse”-ként tiszteltek. Janszky Rudolf, Kasparovszky Rudolf orvos és Kéri János gyógyszerész szolgált még a légióban. A magyar légió nemzetközi jellegét bizonyítja az a körülmény, hogy nem magyar orvosok is küzdöttek soraikban, így Fliesz József osztrák, Mauri Vince olasz és Mukatovits Ferenc varsói lengyel orvos is tagja volt a szabadságért harcoló magyar brigádoknak. Feltehetően Forczwski törzsorvos is lengyel származású volt. A világszabadságért harcoló magyar légió orvosaira emlékezni a 120, illetőleg 130 éves évforduló alkalmából katona orvos-történetünk kötelessége.

I R O D A L O M

1. *Gátiné Pásztor Mária*: Magyarok és a Risorgimento. Szabó Ervin Könyvtár Budapest. 1961.
2. *Harkay Ernő*: Az 1859. évi háború és a magyar légió. Hadtörténeti Közlemények 1954. 262—289.
3. *Szakraida István*: A magyar légió Olaszországban. Hadtörténeti Közlemények. 1925. 452—472. (Lényegében A Vigevano könyvének tartalmi kivonatolása.)
4. *Vigevano, Attilio*: La legione ungherese in Italia. (1859—1867.) Libreria dello Stato. Roma. 1924.
5. *Zétény Győző*: A szabadságharc honvéd orvosai. Művelt Nép. Budapest. 1948.